

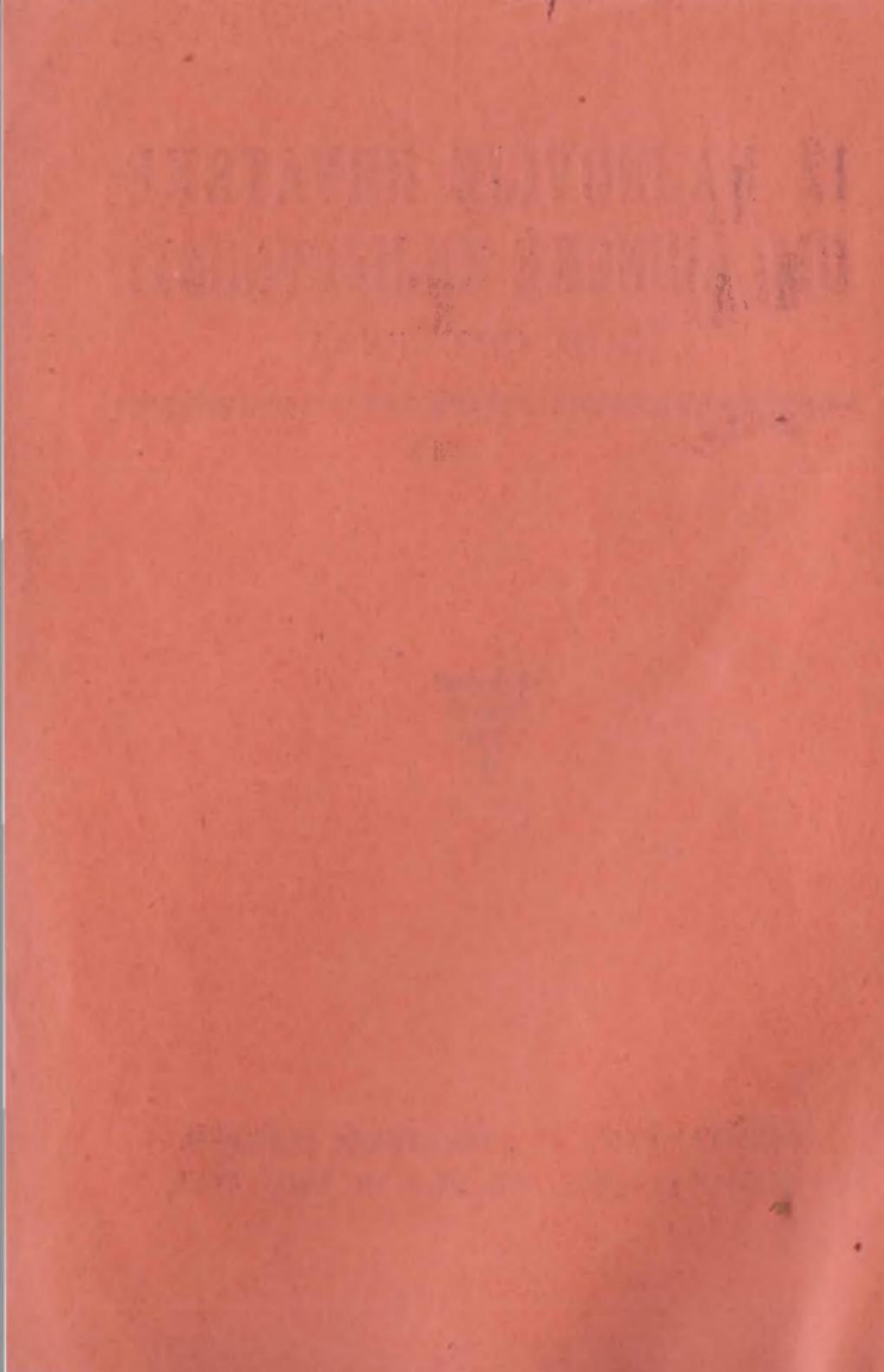
IZ NAJNOVIJE HRVATSKE OMLADINSKE KNJIŽEVNOSTI

(GOD. 1912.—1913.)

PREŠTAMPANO IZ „HRVATSKE“ (ZAGREB),
BROJ 543.—547. OD 26.—30. VIII. 1913.

IZ NAJNOVIJE HRVATSKE OMLADINSKE KNJIŽEVNOSTI

(GOD. 1912.—1913.)

NAPISAO R. F. MAGJER

ZAGREB 1913.
ISKARA HRV. KAT. TISKOVNOG DRUSTVA.

IZ NACIONALNE HRVATSKKE
OMJADINSKE KNJISEVOSTI

SVEUČILIŠTE
JOSIPA JURJA STROSSMAYERA
U OSJEKU
GRADSKA I SVEUČILIŠNA KNJIŽNICA
OSIJEK
Broj inventara: 366-420
Signatura: 222-09

GRADSKA I SVEUČILIŠNA KNJIŽNICA
OSIJEK

871311616

God. 1912. vrlo je oskudna po proizvodnju na polju hrvatske omladinske književnosti i suvišno je potanje osvrtati se na ono par prerađenih (kompilatorskih) izdanja i prievedova, koji su pod konac pomenute godine izašli.¹ Opetovano naglašujem, da je glavna tomu krivnja na samim omladinskim piscima, njihova razcjepkanost u poslu i što svaki čas mjenaju nakladnika. Nekoju tu idu još dalje, pa na nečuven način narivavaju knjižarima svoje proizvode, koji onda izdaju što i kako hoće bez obzira, da li time koriste ili štetuju samoj književnosti.

Kad sam primjerice preporučio neka vriedna izdanja (u rukopisu) viđenih hrvatskih književnika jednoj osječkoj knjižari, e bi ih izdala u vlastitoj nakladi, a autora primjerenou odštetila, pokazao mi pet rukopisa

---

¹ Vidi: »Iz najnovije hrv. oml. književnosti« (Prosvjeta, 1913., str. 471.—472.).

veleći: Evo vidite, ovo sam dobio od * iz Sarajeva bezplatno, sanio da tiskam, a njemu dadem par gratis-primjeraka. Sad neka sam Kipling, De Amicis, Hofman, Schmidt, Andersen — i kako se već zovu svjetski kapaciteti oml. književnosti, napišu ne znam što, morat će svoje proizvode zatvoriti u ladici svojega pisačega stola.

Pedagožki »zbor« u Zagrebu, koji je pozvan u prvom redu izdavati više oml. knjiga, pa recimo n. pr. i »Almanah za mladež«, u kojem bi valjali suradjiyati svi naši priznati oml. pisici, ograničio se ili na preštampavanje oml. radnja u zasebna izdanja iz »Smilja« (Devčić, Smiljan, Milaković), ili izdaje godišnje najviše po jednu knjigu.

Koje onda čudo, da omladinski pisici bacaju redom pero u koš, pa se ogledaju na drugom polju i priklanjaju svoje duševne sposobnosti zahvalnjem poslu.

Početak god. 1913. kanda će biti od većega zamašaja po našu oml.

knjigu, jer nas dariva i jednom novošću. Tako je »Sarajevski List« (»Capajevski List«) kao uskrsni prilog uz književni donio i posebni »O djeci«, koji je na četiri stranice kvart-formata latinicom i cirilicom izpunjen raznim radnjama u okviru samoga naslova i kako ono dobro primjećuje Miloš Popara(?) »u miniaturi sa saradnjom iz dječjeg života«.² I onda nastavlja:

»Nije običaj, da se govori o prilozima dnevnih novina, ali je ovaj prilog takve prirode, da ne smije neopažen ostati. Ne smije ostati neopažen već za to, što je novina u našoj žurnalistici. Sva naša žurnalistika slabo ili nikako ne obraća pažnje dječjem životu, što je svakako za osuditi. Prvi je počeo »Sarajevski List« i mi pozdravljamo ovaj napredak. U ovome dječjem »Sarajevskom listu« ima rubrika »službeno« iz života naše djece. Uvodni je članak »Ratno stanje«, u kojemu opisuje igranje rata kod naše djece. Naročito je vriedan pažnje članak: »Hoćemo

---

² »Učiteljska Zora« (Sarajevo), broj 3. i 4. za god. 1913.

slobodu igranja!« Ovaj članak bi trebali pročitati oni, koji su na upravi našeg grada i trebali bi ga srcu uzeti, jer se u njemu iznaša čista istina. Naša djeca moraju biti matori, jer se nemaju gdje igrati. U savezu sa ovim člankom stoji i »pripisano«. Kako rekosmo, ovaj cio list — gradske viesti, viesti iz pokrajine, ženski svjet, brzozjavi, narodno gospodarstvo, odgovori uredničtva, berza, podlistak, mali oglasnik — izpunjen iz dječjeg života, pa i oglasi. Ovaj prilog daje roditeljima osobito uživanje, zašto možemo zahvaliti »Sarajevskom Listu«.«

Pomenuti prilog — i ako je hvale-vriđan podhvati i valja da se održi i u buduće — više je za roditelje i odrasliju mladež, no za djecu, koja neće razumjeti onaj profinjeni humor i injestimičnu ironiju, koja se daje kroz dječja usta. A koliko se sjećam, zagrebačke »Narodne Novine« doniele su u nekoliko božićnih priloga priča, koje je pročitalo užitkom i staro i mlado (i najmladje) u pravom smislu.

Kad sam već kod novosti, onda valja spomenuti još jednu: polemiku u hrv. omladinskoj književnosti.

Požežka dionička tiskara izdala je u trećem izdanju knjižicu Julija Kempfa pod naslovom »Mladom djačetu 1000 rieči iz hrvatske poviesti«.

Ta je knjižica veoma liepo ocijenjena u stručnim časopisima, i kao takova u domoljubnom uzgoju kod školske, kao i kod odraslike mладеžи, koja je pučku osnovnu školu već svršila, osobito koristno djelovati.

U tu svrhu je i kr. zem. vlada preporučila, da se ta knjižica širi medju školskom mладеžи i nabavlja za školske knjižnice.

Ljuboje Dlustoš, bivši urednik sajajevskog »Školskog Viestnika« i bez sumnje autoritet u prosudjivanju valjanoga štiva za mладеž, popraćuje³ samo izdanje riečima:

»Vrlo bi željeti bilo, da ta liepa knjižica dodje u ruke svoј našoj omladini diljem domovine u najširem smislu. Malena je i jedra, lako joј se pamti sadržaj i može da služi za osvješćivanje naroda. Bili smo svje-

---

³ »Narodna Obrana« (Osijek), broj 85. od 14. travnja 1913.

doci na českoj izložbi u Pragu, kako su se dielile slične knjižice povjestnog sadržaja bezplatno medju mlađež, koja je pod vodstvom svojih učitelja iz ciele zemlje posjetila izložbu. Tako rade Česi, a zašto se ne bi i kod nas sličnih dobrotvora našlo?«

Medjuto se sa podpisom »Pučki učitelj« javio⁴ nepoznati kritičar povodom pohvalne preporuke Š.(ime) V.(udy) u »Hrvatskoj« (br. 430.), jer da takovo preporučivanje nije dostatan i opravdani razlog, da se zbog ujih na račun »osviešćenja, moralnog i materijalnog ojačanja naroda« apehlira na darežljivost školskih dobrotvora za razpačavanje štivila bez vriednosti, u kome uz promašenje svrhe imade i stvarnih pogrešaka kao pokrštenje Hrvata po sv. braći Ć.(irilu) i M.(etodiju), jer sveta braća Hrvata krstili nisu. Kritičar predbacuje nadalje Kempfu najviše to, što je »velevažne povjestne i uzgojne momente kratkoće radi izostavio«, a koji su sadržani uz ino u

---

⁴ »Hrvatska« (Zagreb), broj 444. od 26. travnja 1913.

djelima: »Seljačka buna«, »Kraljica Lepa«, »Zrinjsko-Frankopanska urota« itd., »u čijim se djelima izlaže tragika narodnog života našega, narodne patnje i mane: razrožnost i nesloga Hrvata, nevjera i nezahvalnost tudjinaca.«

Poslije toga javio se sam autor⁵ i stvarno obrazložio kritičarevu tvrdnju o pokrštavanju Hrvata povjestnim činjenicama. Kako je prvo izdanje »1000 rieči« izašlo amo prije šest godina (1907.), »a i kasnije doživilo zaista vrlo povoljnih ocjena u novinama i posvuda, kamo je zalažilo i prije osudjene po napadaču pohvale staroga sudruga Š. V.« — valjalo je zaista, da se i opet poslužim Kempfovim riećima »spemiti juriš ranije«, ali i... pravim i podpunim imenom, a boriti se pod pseudonimom »Pučki učitelj«.

Od izašlih izdanja treba iztaknuti na prvom rijestu »Izabrane ruske priповiedke« u prievodu

---

⁵ »Hrvatska« (Zagreb), broj 452. od 7. svibnja 1913.

Ljudevita K r a j a č i Ć a (vel. osmina str. 96, broš. 80 fil., izdanje hrv. pedag.-književ. zbora u Zagrebu za g. 1912.). Rečene pripoviesti izabrane su iz više knjiga, što su u Rusiji izdane za mladež. Osobito se iztiču pripoviesti Lava N. Tolstoja, I. N. Potapenka, Nemirović - Dančenka, Barancevića, Antuna Čehova, Ščepkin-Kupernikove, Karamzina, Haruzimove i dr. Napose valja iztaći, da se medju tim pripoviestima nalaze i takvi ulomci ovećih radova spomenutih književnika, koji su prikladni za mladež, a i takvi, koje je sastavljač i prevodilac odabrao prema izjavama ruske kritike o onim knjigama, iz kojih je izabrao pripoviesti za hrvatsko izdanje.

Tako je na primjer uvrštena u hrvatsko izdanje pripoviest A. P. Čehova »Kaštanka«, koje nema u ruskim izdanjima, no za koju je ruska kritika spomenula, da je prikladnija za mladež od onih, što su od Čehova uvrštene u ruskim izdanjima. Knjiga je ilustrovana vrlo zgodnim slikama, pa će ju s užitkom čitati ne samo mladež, naročito ona trećega

razreda pučke škole dalje, nego i svaki prijatelj liepe knjige.⁶

Ovom sgodom napominjem, da bi »Zbor« dobro uradio, da čitavu nakladu svoje knjižnice za mladež tvrdo ukoriči sa natiskom na hrbtu i naslovnom prikladnom slikom poput »Izabralih ruskih pripoviedaka«. Jer broširane knjige brzo se podera u rukama djece, a valja ih priviknuti uz čitanje i na čuvanje, odnosno spremanje u knjižnice, pa da se tako iz dobrog štiva i drugi pokoriste.

Prof. Ernest Kramberger poznat je u našoj liepoj književnosti sa radova, većim dielom šaljivoga sadržaja, kojima uzima gradju iz života Slavonaca. Razasute su po listovima, imenito »Prosvjeti« i »Pobratimu«, a pisane su osobitom lakoćom i jednostavnosću, što im i podaje neki posebni čar, eleganciju. Sad se dao na pisanje štiva za mladež i u nakladi Gust. Ernesta Margolda (Donji Miholjac) objelodanio je gatke »Tri brata«, »Stakleno

---

⁶ »Hrvatski Pokret« (Zagreb), broj 67. od 21. ožujka 1913.

brdo« i »Čarobni prsten«. Ova potonja najuspjelija je. Knjige su urešene prikladnim slikama, a sam sadržaj prilagodjen našem narodnom pripoviedanju.

»Jedno bismo samo imali primjetiti.⁷ Jezik bi mogao biti mnogo bolji. Ali za to nam se autor izpričava i sam u pripomenku knjizi »Stakleno brdo«.«

Četvrta knjiga »Pripoviesti iz hajdučkog života« priča nam neke čine razbojnika Maksima Bojanica, koji je u predjelima izpod Papuka, te u požežkom kraju dugo vremena hajdukovaо i ostavio iza sebe u narodu uspomena na svoja djela i nedjela. Pisac je te dogadjaje liepo opisao, tako da se vrlo ugodno čitaju.⁸

Njom će se pozabaviti mnogi naš čovjek, a štivo je više za puk, no za mladež. I to je veliki uspjeh, jer će

⁷ »Mitrovački Glasnik« [S. R. (Selim Rakšev): »Pokrajinski rad za razvoj hrvatske književnosti«], broj 55. od 16. srpnja 1913.

⁸ »Hrvatska« (Zagreb), broj 477. od 7. lipnja 1913.

se tako pomalo stati na put čitanju »Gričkih vještica« i »Zagrebačkih hien«, kao i drugim kriminalnim stvorovima, koji se kod nas vrlo rado čitaju. (S. R.)

Daniel Batory sabrao je rukovet od dvanaest priповедaka pod naslovom »Zabavica mojim miljenicima malim i velikim« (štamparija Ljudevita Szeklera u Osieku, osmina, str. 158, tvrdo uvezano 80 fil.). Četiri su priповедke prevedene s njemačkoga. (U sjaju mjesecine, Oproštena krvica, Božično drvce i Vlastnik zлагаonice), a ostalih osam napisane su što po narodnom kazivanju, a što izvorne. (Poštenje traje najduže, Ti i mi, Čarobna jabuka, Ukleta grofinja, Tri Ruže, Medvjed-Janko, Ljekovit napitak i Bog se brine.)

Izdavatelj ove knjige Daniel Batory, glavni učitelj osječke učiteljske škole, lanjske je godine preveo liepim jezikom Hoffmanovu priповiest »Još živi stari Bog« (nakladom zagreb. knjižare Hartmanove Stj. Kugli), a inače je poznatiji kao stručan pisac. Iztičemo dosta ukusnu opremu

tek je šteta, da su u samu knjigu uklopljene slike, koje nemaju nikakove sveze sa samim sadržajem. Imaće je to dobit za hrvatsku omladinsku knjigu i sama se sobom preporučuje. Jezik je lep, a same pričoviesti zanimljive i pune sadržaja. Odaju dobroga prijavjedača, od kojega se omladinska knjiga punim pravom još mnogom može nadati. Možda bi nam Batory mogao dati koju odulju pričoviest, izpričanu na narodnu ili da pokuša pisanjem basana.

Novijega je datumna ime Šimuna Ergovića, čija je knjiga »Propast naših slavonskih seljaka« zgodno štivo za odrasliju mladež (opetovničare). U obliku pričoviesti iznio je autor sve tegobe, koje tiše naš narod, a ujedno i poruke, kojih valja da se što prije otrese i tako prosviećen i gospodarskim napredkom uhvatì u kolo naprednih naroda.

Za knjižicu (osmina) od tridesetak stranica previsoka je ciena od 60 fil.

Pod uredničtvom pisca ovih redaka izašao je oml. almanah »Vilin

d a r« (naklada Gust. Neuberga u Križevcima, tvrdo ukoričeno sa nasl. slikom, osmina, str. 68, 90 fil.) uz vlastita izdanja »Prve trešnje«, »Carstvo priča i pripoviedaka« i »Majčine pripoviesti« (ista naklada). »Vilin dar« treći je već almanah (I. »Rasad«, II. »Zlatni orasi«), a donosi uzino pjesme i pripoviesti: Gradacke Hrvatice, Stj. Širole, Luje Varge - Bjelovarca, Jakova Majnarića, Adolfa Makale, o. Placida Belavića, V. Gjurina (Vl. Rožman) uz posebni prikaz (»Od srca k srcu«) književnoga rada samih suradnika. Ukrašen je slikama hrvatskih slikara: Dragana Melkusa, Rudolfa Valića i Dragutina Renarića.

Uredništvo »Škole«⁹ kaže, da joj se način takvoga prikazivanja »vanredno svidja. Neka mladež naša upozna svoje najbolje prijatelje (pisce), kad se s izvjestne strane nastoji upravo zabašuriti, omalovažavati ili prešutjeti njihove književne

---

⁹ Zagreb, broj 7. i 8. za mjesec srpanj i kolovoz 1913., na str. 123.

radove«. Nadalje veli, da »Vilin dar« donosi radnje »naših vrstnih omladinskih pisaca« uza sve, što »neki naši drugovi (učitelji-književnici) hoće, da nemamo omladinskih pisaca«.

Od Ivane Brlić-Mažuranićeve, autorice uspjele knjige »Škola i praznici«, izdao je »Zbor« novu pod naslovom »Čudnovate zgode še-grta Hlapnića (kartonirano, 80 fil.) e kojoj — osim par uobičajenih preporuka kod oglašivanja — nije još pozvana kritika rekla svoju.

*

Što se tiče novoga lista za mladež »M i l o d a r k e«, preuranjeno je govoriti sada, gdje je izašlo tek par brojeva. Da je kraj sličnih nekih naših listova potreban, vidi se potom, što nailazi svuda na odziv, a »Milodarke« u ostalom nisu pokrenute možda da konkuriraju postojećim oml. časopisima, već imenito za to, da u Osieku i Slavoniji ravnoj uzg je valjanu domoljubnu hrvatsku mladež, kao što to liepo čini već dulje vremena u Istri »Mladi Hrvat« pod redakcijom Viktora Čar-Emina,

Da su »Milodarke« prosljedile dobrim putem, neka svjedoče rieči slovenskoga pjesnika Levstika: »List je namenjen otrokom in priporočati je, da bi tudi slovenska mladež segla po tem hrvatskem listu.«¹⁰

Slično iztiče i uredništvo »Slavonische Presse«,¹¹ kad podaje cienu u »Milodarkama« bogatom sadržaju domaćih (hrvatskih) književnika, uz koje valja posebno iztaći rubriku »Iz života za život«, koja je novost za naše oml. listove. Ne mala pažnja ide i za obznanjivanje i upoznavanje mladeži pojavima iz hrvatske književnosti i poviesti (Preradović, Šenoa, boj Turaka kod Osieka itd.).¹²

Uz »Domaće Ognjište« počeo je od nove godine (1913.) izlaziti časopis za odrasliju mladež »Lipa«, koji donosi izključivo štivo slavenskih autora (prevedene radnje).

¹⁰ »Sloga« (v Krškem), stcv. 22. od 30. maja 1913.

¹¹ Osijek, broj 117. od 17. svibnja 1913.

¹² »Milodarke« izlaze mjesečno. Svaki svezak je za sebe cjelina i prodaje se za 20 fil. Predplate se šalju D. Šeperu, učitelju u Osieku, a rukopsi uredništvu (Osiek, Ga-jev trg 4.).

Vidjevno mjesto u hrv. oml. književnosti zauzimaju dobrotvorni spisi Franje Bartuša, koji si je stekao nebrojenih zasluga i kao vodja jedne grupe mlađih omladinskih pisaca, koja se za njim povodi — od prilike onako, kako to ide prvaka naše liepe knjige Ferdu Ž. Milera, koji se za dokolice bavi i oml. knjigom, uredujući naš najbolji i jedini te vrsti list za mladež »Pobratim«, gdje ne samo uvadja mladje naše književnike, već i stvara buduće čitače občinstvo. Da je u tom rad F. Ž. Milera urodio lepim plodom, svjedoči lep broj mlađih naših književnika, koji ondje počeše objelodanjivati svoje prviene kao: Nikolić, Petranović, Kišur-Kolarić, Šebečić, Makale i mnogi drugi. Kranjčević na primjer i Milaković priobčiše najljepše svoje pjesme baš u »Pobratimu«, a da i ne spominjem ostale književnike kao: Markovićevu, Milana Šenou, Gjurina, Krstinića, Truhelkovu i druge.

Bartuš to u malome postizava časopisom »Mali Dobrotvor«, koji od g. 1912. izlazi 10 puta u godini, a svaki svezak od 16 stranica osmine nosi

posebno ime kao: »Dobrašinke«, »Milovanke«, »Ljiljanke«, »Suzaljke« i t. d.

Tu se iztiču i Andersenove priče (»Mjesečeve pripoviesti«), dok u g. 1913. »Pozdravi iz daljine«, što će dobro doći djeci, kad pišu razglednice i listove. Jer to je u neku ruku mali rukovodj, sastavljen tako, da se uza sve to čita ugodnošću kao lako štivo. »Domoljubke« valjale bi, da su strogo uredjene u hrvatskom domoljubnom duhu, jer inače nema smisla takav naslov. »U domu« je knjižica u svakom pogledu valjana. Šteta samo, da Bartuš ne označuje uviek, što je zapravo njegovo, a što »sabrano« i odakle. Svakako ovi spisi (godišnja predplata za 10 svezaka 1 K 20 fil.) valja da se kupuju i nadju što veću prohodnju, jer od njih ide čista dobit za oskudno učiteljstvo, a ime urednikovo jazmac je opet za valjano štivo.

Kako je Bartuš i urednik zabavno-poučnoga lista za trgovaciku, obrtničku i opetovničku omladinu »Vjerni Drug«, koji izlazi sada već 13 godina, ne će biti na odmet, ako tu i o njemu

kažem par rieči. Tko ovaj list poznaje, a znade, da je slabo razširen, taj će to iskreno požaliti, tim više, što baš mladež, kojoj je namjenjeno ovo štivo, nema zaista prikladnijeg od onoga u »Vjernom Drugu« i »Čitanci za opetovničare«, kojоj su nepozvani kritičari štošta zamjeravali, a da sami nisu znali ništa boljega sastaviti.

Tako je lanjsko godište »Vjernoga Druga« donielo uz niz pripoviedaka estetsko-etičnoga sadržaja vrlo mnogo birane pauke, a na kojoj je baš u nas svuda oskudica. Tu je bilo govora o obrtu uobće, vrednosti drveta, o sardinama, krznu, cedru s Libanona, kakao, ugleniku, poviest žigica, zdravstvene crtice itd. A gdje su one silne svaštice, razne slike i drugo.

Taj list valjale bi naše škole, pa obrtnе oblasti naručivati u više primjera, pa da se uz »čitanku« obligatno to pokusa radi uvede za koju gedinu. Sa malo izdataka dalo bi se ovo provesti na korist i mladeži, pa i samoga izdavača lista. Jer bit će sramota, ako ovaj list propadne s ne-

haja obćinstva, koje i onako rado govori o skrbi... narodne uzdanice.¹³

Da ovi prikazi budu podpuniji, napomenuti mi je, da je čestiti naš poučni pisac za mladež Nikola M a r a k o v i Ć još prije pet godina (1908.) preveo s njemačkog od P. Antuna Houndera »Na svetom vrelu«, gdje se crta osebujan život u davnini američkih Indijanaca, u čije kolo zapadose brat i sestra katolici. Knjigu je za naše prilike upravo razkošno opremilo hrvatsko kat. tiskovno društvo u Zagrebu (mala osnova, str. 110, tvrdo uvezano 1 K 20 fil., sa slikama) i zavredjuje kao uzorno štivo svaku preporuku.

Tko se zanima za oml. knjigu drugih naroda, dobro će uraditi, ako pročita članak Nikolaja Nikolajevića Bahtina »Što čitaju djeca slavenskih naroda«. Tu se opisuje pregledno razvitan dječje književnosti Poljaka, Čeha i Bugara, a izšao je u 52.

---

¹³ Liep prikaz o rečenom godištu izšao je iz pera Filemona (?) u zagrebačkoj »Hrvatskoj« (broj 519.) od 26. srpnja 1913.

broju ruskoga pedagožkoga lista »Škola i žiznj« od prošle god. (1912.) Članak je preveo uz neznatne promjene Ljudevit Krajačić za zagreb. smotru »Napredak« (svezka III. 1913.). Slične informativne članke donosio je redovito bivši sarajevski »Školski Viestnik«, gdje valja napose iztaći onaj o englezkoj dječjoj književnosti (1910.—1911.).

Kojim putem valja poći hrvatska eml. književnost, kaže nam Stjepan Širola u članku »Naša omladinska knjiga«.¹⁴

Članak glasi u cijelosti:

Ima u novije doba neko rekli bismo raobraženo mišljenje, da u nas nema omladinskih pisaca! To bi bila žalostna svjedočba za našu književnost! Onamo još prije Filipovićevih vremena počela se i hrvatska omladinska knjiga lijepo razvijati, te danas

---

¹⁴ Pomenuti članak bio je napišen u »Književnom Prilogu« osječkoga »Kluba hrvatskih književnika«, ali ga donašam na ovome mjestu radi cjelovitosti samoga pregleda hrv. oml. književnosti, gdje mu je i mjesto. — Op. pisca.

brojimo već krasan izbor dobrih omladinskih knjiga.

Pisci su im od veće česti učitelji, koji živu s djecom, koji rade s njima i koji su sav svoj život posvetili ugoju i obrazovanju hrvatske omladine. Oni poznaju dječje srce, oni znaju za millieu, u kome djeca naša živu, dakle su i kadri napisati stvari, koje će djecu zanimati i koje će im koristiti.

A takovih pisaca ima u nas, hvala Bogu, dosta. No istina je, da oni nemaju kuda da pišu. Istina je nadalje to, da su ti vrstni omladinski pisi upravo omalovažavani od izvjestnih krugova, koji hoće da se stave na neki viši forum sudija, pak dižu samo svoje radnje, sudeći onako s visoka o kvaliteti današnjih pisaca, dok sami ili nisu ništa ili vrlo malo stvorili na području hrvatske omladinske literature.

Ova žalostna pojava izbila je iz ruku pero onim čednim i marnim našim radnicima, koji nisu voljni, da »odvise o milosti takovih uobraženih veličina«, koje se rugaju i osudjuju, ignoriraju i prešućuju stare naše za-

uzetne i nesebične radnike. Mogli bismo nabrojiti desetke književnika, koji su potisnuti u pozadinu, jer ne vole, da se nadmeću sa krakelerima i frazerima, što u sav glas viču: »Mi nemamo danas omladinskih pisaca«.

Kod nas je na žalost u Hrvatskoj te veliko zlo, što se suviše povadljamo za tudjinskim dvojbenim uozirima, zaboravljamo na sve, što je naše, hrvatsko. U nas se povode ljudi za novotarijama, pa ih iznašaju na naše tlo, ne bi li se tim uspeli na površinu kao veliki i zasluzni reformatori hrvatske omladinske knjige.

Dok smo prije ljubomorno nastojali, da nam bude knjiga izvorna, domaća, hrvatska, nastoji se sada dići »prevodna« literatura, jer — »nemamo domaćih pisaca«. A što su naši vredni i zasluzni omladinski pisci: Bartuš, Crnko, Majnarić, Milaković, Pogačićka, Kempf, Wudy, Tomić, Žerav, Sudarević, Truhelka, Glembayeva, Varga-Bjelovarac, Magier, Maldini, Toni, Šebečić, o. Belavić, Kešuc, Gjurin i dr.? Zar oni nisu dokazali dojakošnjim radom, da su kadri stvarati djela, koja su barem

ravna kozerijama nekih frazera, koji ih prosto ignoriraju?... O, jadna naša knjigo!

Eh, treba srušiti, što je na putu, pa sebe dići. Dašto, to je posve komotno i na žalost uspieva donekle, jer se naši dobričine ne će da miešaju medju te nepozvane reformatore hrvatske omladinske knjige, koji su jedini zvani, da podignu knjigu na modernu visinu! Tako im je pošlo za rukom, da su se uvukli na mjesta, s kojih mogu izbijati pero iz ruku starijim i zaslužnijim književnicima. Žalostna istina! Tko će onda da nudja svoje proizvode onamo, gdje unapred znade, da će biti odbijen, a možda i obružen, smalovažen i izsmijehivan... To je izpod časti jednoga osbiljnog radnika, koji toliko »diferencira« sa »stajalištem« ljudi, što hoće da vedre i oblače »na području savremenih omladinske književnosti«.

Dok ovi vriedni pisci pišu po »nastrojenju« svoga srdca, traže moderni artiste u omladinskoj knjizi neki artizam, koji bi se imao odražavati u spoljašnjoj formi bez tendencije, bez morala, bez jezgrovite sadržine,

Glavno je u tom modernom artizmu — estetski i blještavi sjaj, a nuzgredna je topla, nježna i toliko mladeži nuždna etička vrlina ...

Treba samo obrukati i opatrnuti nekoliko puta, makar iza ledja kojega pisca, treba ga izgurati iz kola, u kome bi on hotio da radi, da ne dodje do honorara, ili da nam ne preotme prvenstvo.

Jedan od vrstnih i najagilnijih omladinskih pisaca piše o tome: »U omladinskoj knjizi tiskaju se tek radnje od nekolicine, a drugi se naprsto odbijaju.« Podjedno navadja primjer, kako su zbirku njegovih radova odobili samo za to, jer su postavili princip, da tiskanih već stvari neće ponovno da štampaju, a ipak su u više navrata izdali knjige sa štampanim već priповiedkama, pjesmama i slikama, jer mi Hrvati — nemam omladinskih pisaca!

Ovim postupkom sile nas upravo izvjestni ljudi, da osnivamo i štampamo omladinske listove, čim se u rašem malom narodu sile ciepaju, a proizvodna snaga slabi. Tako su u rovije doba osvanuli i novi listovi, a

pisci su prisiljeni svoje radove tiskati redovno ili u vlastitoj nakladi, ili ih predati u nakladu spekulativnih poduzetnika, koji se brinu samo za dobru prodaju svojih naklada. Da bude zlo i veće, o ovakovim se književnim izdanjima i ne vodi računa, jer ih baš oni, koji su zvani za to, jednostavno ignoriraju i prešućuju . . .

Ja sam već u više navrata dao razumjeti, da ovaki postupak ne koristi našoj omladinskoj knjizi. Naša književna držtva morala bi se zaštititi za to, da učine sve, što je u njihovim silama, da pomognu razvoju hrvatske omladinske knjige. Treba kod vidjenih pisaca naručiti djelo, ili raspisati natječaj, pa da se okupe učitelji-pisci u jedno radino kolo, a ne da se prosto odbijaju, ili da se u javnosti trubi: »Mi nemamo dobrih i valjanih omladinskih pisaca!«

Kušajte ih pozvati, pa da vidite, da li ih imamo! No kako će stariji radnik da pristupi radu, znajući unapred, da će mu onaj tako reći početnik na rukopisu napisati: »Odbija se!« — a da ga pravo ne će ni čitati. Dovoljno je, da čuje — ovo je

Petrova ili Pavlova radnja — i on će zaklopiti rukopis, te napisati referat, da radnja ne odgovara današnjem modernom duhu vremena, da nije artistički dotjerana, ili će tražiti po rukopisu »mit der Macht der Gewonheit« ortografske pogreške. Tu se čovjeku ne da raditi, jer za uloženi trud ne će nitko da prima poniženja i uvrede.

Nisu dakle »osobne ambicije« krije, što naši omladinski književnici »traže« upravo gdje da štampaju svoje rāđove, već treba da se razlog tiaži gdjegod drugdje, a nije ga težko rači. Doklegod budu rieč vodili sudije, koji privatno omalovažavaju naš rad, a javno govore »o slaboj kvaliteti« toga rada, mi ne ćemo napred i zastoj naše knjige bit će sve veći, jer ono nešto prevedenih stvari, što ih je najnovije doba donielo i s kojim nas usrećuju moderni reformatori ne će i ne može da zadovolji potrebe naše mladeži...

Treba da se spustimo u krug onih mališa, kojima je fantazija vječno ista, kojima čezne duša za bajoslovnim svjetom, gdje caruje poezija,

gdje zlatokrile ptice savijaju topla gnjezdašca, a zlatokose vile svijaju vience čarobna cvieća na vrutku biserne žubor-vode... Tamo, tamo čezne malo srdašce — daleko od realnoga, krutoga materijalističkoga svjeta. I napeli svoje strune kako im drago ti naši »novi učitelji« — djeca će ostati vazda onakova, kakovi smo bili i mi i ti naši velikani za sladkoga i nježnoga djetinjstva.

Jedan Andersen, Šmidt, Hoffman, De Amicis itd. čita se danas s istom slašću, kako se je čitao za našeg djetinjstva. Pa tko će da reče, da im djela nisu upravo klasična, ma da im je upravo prozirna moralna pouka, od koje se danas toliko zazire. — Tko će umanjiti vrednost Zmaj Jovinih nježnih pjesmica, ili Milakovićeve zvonke strune, što poput bisernih kapljica rose siedaju na čisto cvieće dječjih srdašca. Pa evo nam našega Mijata Crnka, Rikarda Katalinića, Rudolfa Magjera i Adolfa Makalea, ne spominjući: Bartuša, Jovana, Majnarića i druge, — zar svi ti stariji naši pisci nisu kadri da zadovolje potrebama naše omladinske

knjige? A živi su i zdravi, Bogu hvala, i voljni rada u svako doba, jer su još puni onih svetih idea, koji su im tisnuli pero u ruke, da rade za milu hrvatsku omladinu.

Da, ali njihov je »artizam« zastarjeo, njihovi radovi nisu »moderni«, ne stoje »na visini« ... Smiešno frazerstvo! — Neka se izdaju sabrani spisi pokojnoga Tomšića, ili saberu nježne pjesmice Mijata Crnka, ljubke pričice i pripoviesti Jakova Majnarića, neka se pozovu poznati hrvatski književnici: Milaković, Bartuš i drugi, da izaberu iz svojih dojakošnjih omladinskih izdanja rukovet najboljeg od najboljeg, pak da vidite, hoće li se doći do vrstnih i te kako valjanih omladinskih knjiga! ...

Utješljiva je pojava, što su se i naši stariji uvaženi pisci dali na taj doista težki posao. Profesor Ernesto Kramberger nedavno je u privatnoj nakladi izdao gatke i priče, a čujemo, da je dan drugi odlični književnik spremio zbirku narodnih pripoviesti. To je

upravo ono, što smo htjeli, da naglasimo!...

Naša bi književna udruženja morala, da se osvrnu i na omladinsku knjigu, pak da nagovore stare, priznate i vidjene pisce, neka za mladež pišui pjesme i pripoviesti. To će jedno društvo, kako doznajemo, i učiniti, te mu je već i ponudjeno jedno lijepo djelo. Počela je i zaslужna naša »Matica Hrvatska« sa izdavanjem ilustrovanih »Narodnih pripoviedaka«, a bilo bi poželjno, da se ovako djelo i nastavi. Tako bismo došli do odabrane omladinske knjige, koja se danas mnogo potražuje, jer danas naša omladina čita, mnogo čita.

Gotovo nas srce boli, kad vidimo, gdje djeca posiju za fantastičnim »Cherlok Holmesom«, za novinama, u kojima čitaju sve, što im dolazi pod ruku, jer im se ne podaje u ruke dobro i valjano novo štivo. Pisci ne će da pišu, a društva ih ne će da izdaju, ili se izgovaraju, da nemamo pisaca.

Dok se drugdje omladinska knjiga divno razvija, te ima skupina za maturu i odrasliju mladež, dapače za mužku i žensku omladinu, mi Hrvati

nismo kadri ni da slijedimo braću Čehe, Slovence i Srbe, kojima omladinska knjiga cvate da ne može bolje. Ali kod njih se književnici medjusobno podupiru i pomažu, ondje se djela šire u narod, a književnici traže, dok se u nas maljem tuku i oni, u kojih još nisu zamrli ideali — samo da se uodignu na površinu neznatni epi-goni, koji su veliki vikači, ali slabi radnici... *

Na posao dakle! Pružimo omladini našoj jedro, zdravo i valjano štivo, koje će joj oplemeniti srce i obogatiti um, da je uzgojimo na diku i korist milome našem rodu i domu!

Na Širolin članak dodajem: Da se prilike hrvatske omladinske književnosti poboljšaju, najnaravnije bi bilo, da čitavu akciju uzme u svoje ruke »Hrvatski pedagožko-književni zbor« u Zagrebu, ali nipošto tako, da taj posao prepusti jednom čovjeku, već razdieli posao medju više sposobnih radnika, u prvom redu iz kola samih omladinskih pisaca: Stj. Širole, Franje

Bartuša, Dragutina Hirc a, Davorina Trstenjaka, Milke Pogačiceve, Vladimira Rožmana (V. Gjurin), Antonije Kassowitz-Cvijićeve, Stjepana Basarička, Vjekoslava Koščevića, Marije Tomšić-Imove i drugih, gdje bi valjalo uvažiti na prvom mjestu savjete mnogogodišnjih urednika »Pobratima« dra. Gavre Manojlovića i Ferde Ž. Miler a, zatim bivšeg urednika »Sarajevskog Viestnika« Ljuboju Dlustruša, koji su bez sumnje pozvani po mnogogodišnjem izkustvu, da kažu svoju.

Sredstvo za to bilo bi izdavanje godišnjega almanaka za mladež, koji bi bio tako redigovan, da služi razdoblju od 7.—12. godine. Redakcija bi bila zasebna za pjesme, priповести, basne, priče, poučno štivo itd. Redaktori za pomenute rubrike mogu biti i omladinski pisci izvan Zagreba — n. pr. za pjesme: Josip Milaković u Sarajevu, za članke: Jul. Kempf u Požegi, poviest: Dragutin Hirc u Zagrebu, priповести: Stjepan Širola u Zagrebu, basne: Franjo Bartuš u Zagrebu, zagonetke: prof. Zoch (Čika

Apik) u Petrinji, prirodopis: Rudolf Maldini u Sarajevu, narodno blago: Ferdo Ž. Miler u Zagrebu itd. Vrhovni redaktori valja da su u Zagrebu, a valja da su barem dvojica. Da rečeni almanak bude ilustrovan, valjalo bi, da »Matica Hrvatska«, Društvo sv. Jeronima, Društvo hrvatskih književnika, pa časopisi: »Prosvjeta«, »Savremenik« i »Vie-nac« ustupljuju bezplatno na porabu zakihu onih svojih clicheja, koji su zgodni za mladež, a za pomenute i čnako mrtvi kapital. Na taj način pu-blikovale bi se hrvatske gradjevine, slike hrvatskih umjetnika i drugo medju mladež, što bi bilo u interesu ne samo almanaka, već i onih, koji te slike posudjuju.

Kako bi u takvom almanaku sura-djivali većim dielom omladinski pisci iz učiteljskog staleža, koji dosta ku-puju knjige koncem godine za razdje-ljenje nagradnih knjiga — uspio bi i moralno i materijalno. A najpače ste-kao bi Zbor mnogo priatelja-povje-renika i okupio oko sebe sve učitelje-književnike, što bi mu znatno po-moglo u dalnjem radu. I tako bi

»Zbor« mogao postati vrlo lako u učiteljstvu i mladeži, a po tom i kod roditelja ono, što je primjerice »Matica Hrvatska« za našu čitaču publiku hrvatskih knjiga, dok ovako, kako je, mnogi i ne zna za »Zbor«, oko kojega nije nipošto svekoliko učiteljstvo, barem ne oni, koji se bave perom.

Drugo bi bilo, da se pokrene izdavanje izabranih pjesama i priповiedaka zaslужnih omladinskih pisaca i onih, koji dojakošnjim radom utvrdiše svoj dobar glas na tom polju. Tu bi valjalo uzeti na oko one pisce, koji dosele bud s kojega razloga ne pokupiše svoje radnje, kao što to nije primjerice Mijat Crnko, koji je uz Zmaja i Milakovića naš najbolji oml. pjesnik, pa Ljudevit Varjačić, taj mnogogodišnji trudbenik u Varaždinu, mnogogodišnji trudbenik u Varaždinu, Jakov Majnarić, V. Rožman, † dr. Harambašić, † Ante Jukić, † Ivan Lepušić, Ferdo Ž. Miler, Fr. Bartuš, Tomšić i drugi.

Izdanja te ruke zamišljam tako, da bi uz sliku autorovu bio mladeži jasnim slogom prikazan život i rad piš-

čev, a po tom bi se nizale izabrane najljepše pjesme i pripoviesti, kao najznačajnije te vrsti njegova rada.

Kako će uz pomenuta izdanja izaći i po koja knjiga za mladež izvan toga okvira vlastitom nakladom, valjalo bi udesiti uz gornje dvie knjige kao godišnja izdanja i skladište zajedničkih knjiga za mladež po uzoru svojedobnog predloga Vjekoslava Koščevića. Pisci omladinski dali bi u komisiju vlastitu nakladu, »Zbor« bi sva izdanja oglašivao u naručbenicama, a autori bi godišnji pripadajući iznos dobivali u gotovom. Na taj način imali bi uz suradjivanje u almanaku stalne zarade, pa je onda lako birati najbolje od najboljega. Kraj takova rada ne bi se moglo trgovati sa strane dojakošnjih nakladnika na štetu hrv. književnika.

Konačno, i ako ne rado, spomjerimo, da bi valjalo preudesiti »Smilje« kao čisto omladinski list izvrstnim radnjama, a ne kao što sada donosi pretežno samo prevode (ruske i iz drugih slavenskih jezika), što je i nije za djecu, dok se inače hvale-vredna rubrika pod redigovanjem

Josipe pl. Glembay bezrazložno napustila. Redakcija »Smilja« imala bi biti po uzoru almanaka (mogu biti i isti urednici).

Ako se to provede: suvišni će biti ostali omladinski listovi te ruke, a hrvatska knjiga za mladež koraknut će napred.

Time dašto nije rečeno, da ne treba brigati i za valjane prevode iz svjetske oml. književnosti.¹⁵

Na koncu konca: Za željeti je, da hrvatski oml. pisci, koji žele, da im se knjige obznanjuju, pošalju po jedan primjerak svojih izdanja na pisca ovih redaka, koji će rado uzvratiti

---

¹⁵ Bečko društvo (Wiener Volksbildungsverein) izdaje godišnje četiri puta popis djela za mladež, koja se preporučuju za nabavu. Rečeni popis dieli se besplatno, a knjige kupuju putem knjižara. Ako zato dodje kad do ostvarenja gornjega prijedloga glede izdavanja rečenoga almanaka za mladež, onda bi njihovi redaktori mogli sačinjavati kombinovani odbor po uzoru rečenoga društva, biti sekcija u okviru Zbora ili inog književnog društva, pa na taj način još uspješnije poraditi za dobrobit hrvatske omladinske knjige.

kojim vlastitim u zamjenu. Jer nije pravedno ni u prilog dječje književnosti, da samo kritičar vodi računa o svemu, već i svaki pojedinac sam o sebi i svojem radu.

Da se pako za vremena ukloni svaka netačnost, dobro će mi doći svaka opazka, imenito neka me se upozori na nepotpuna data u biografijama oml. pisaca u antologiji »U pjesmi i priči« i ako je koje oml. djelo ma s koje strane ostalo u nas neopazeno. Ravnanja radi u tu svrhu napominjem, da sam dosele priobčio informativne i pregledne članke o hrvatskoj oml. knjizi u sljedećim listovima: »Školski Viestnik« (Sarajevo), »Glas Matice Hrvatske«, »Prosvjeta«, »Hrvatska Smotra«, koledar »Strossmayer« (Zagreb), »Letopis Matice Školske« u Ljubljani (preveo na češki T. Hajny, a na poljski dr. J. Magiera), »Književni Prilog« osječkoga »Kluba Hrvatskih Književnika« (izašlo i zasebno) i »Narodna Obrana« (Osiek).

886.2.09

MAG

i